

Televisio-ohjelmat pelottavat lapsia

MIA HEMMING

Piia Korhosen väitöskirjatutkimuksen aineiston 5–6-vuotiaista haastattelusta lapsesta 80 prosenttia 210:stä kertoi kysytessä pelkäävänsä televisio-ohjelmia. Lapset on valittu satunnaisotoksella yhdestä keskisuuresta yliopistokaupungista. Vuoden 1993 haastattelukierroksella lapset kertoivat pelkäävänsä useimmiten aikuisten ohjelmia, ja vuoden 2003 kierroksella televisio-ohjelmista useimmiten pelkoa synnyttivät lastenohjelmat.

– Lapset pelkäsivät mielikuvitusolentoja ja väkivaltaa. Eivät pelot ja painajaisunet ole sinänsä huonoja asioita, sillä niiden tunteminen ja esiintyminen kuuluu lapsen kehitykseen. Lapsesta voi olla turvallistakin tuntee pelkoa, kun sen aiheuttaja on tv-ruudulla. Mutta jos pelot ja painajaisunet muuttuvat liian voimallisiksi ja häiritsevät lapsen arkea, niin silloin on syytä huoleen. Liian voimallisia ja häiritseviä pelkoja ja painajaisunia saattavat aiheuttaa paljon väkivaltaa sisältävät jo lasten itsensäkin mainitsemat lastenohjelmat, Korhonen selvittää.

Korhosen väitöskirja lasten tv-ohjelmiin liittyvistä peloista, painajaisunista ja pelonhallinnasta tarkastettiin elokuussa Tampereen yliopistossa.

Toiset lapset ovat toisia herempiä. Jollekulle Muumien Mörkö voi olla liikaa, kun taas vieressä istuvaa lasta Mörkö ei näytä suuremmin tunteellisesti liikuttavan. Tampereen yliopis-

ton sosiaalipsykologian professorin Anja Riitta Lahikaisen lastenlapsista 6-vuotias katsoo joitakin Pikku Kakkosen ohjelmia ilmeisen jännittyneenä ja 4-vuotias aivan rauhallisena.

– Lasten välillä on eroja ohjelmien herättämissä tunteissa, joten täytyy olla varovainen, kun vetää johtopäätöksiä ohjelman vaikutuksesta yksittäiseen lapseen. Lapsen elämän kokonaisuus ratkaisee, onko jokin lastenohjelma hänelle liikaa vai sopivasti. Jos lapsen ympäristö on hyvin turvallinen, hän voi harjoittaa lastenohjelmien kautta seikkailun ja vaaran tunteita ja kykyjään kohdata niitä. Televisio kiehtoo ja viihdyttää lasta erityisesti silloin, kun hän ei vielä osaa lukea ja kirjoittaa. Tällöin kuvasta saadaan paljon irti, selvittää puolestaan Lahikainen.

Vanhempien tulee huomioida lapsen yksilöllinen herkkyys television katselussa ja sen säätelyssä, sillä tv-ohjelmista nousevien pelkojen täytyy olla suhteessa lapsen käsittelykykyyn.

Pelon hallintakeinojen harjoittaminen on tärkeää

Yhtä lailla kuin pelot eivät ole sinänsä huonoja asioita, on pelon hallintakeinojen harjoittaminen lapselle tärkeää. Pelko synnyttää tarpeen hallita tunnetta ja on siksi kehittävää. Tällöin esimerkiksi pelottavien lastenohjelmien tulee Piia Korhosen mukaan päättyä hyvin, sillä hyvä loppu voi lapsen siihen kiinnit-

tyessä tarjota hänelle pelon hallintakeinon. Ja vaikka painajaisunet saattavat herättää pelkoa, ne ovat myös yrityksiä hallita sitä pelkoa.

– Lapsi voi käsitellä unien avulla arjen pelottavia asioita, mutta liian pelottavina unet saattavat vain pahentaa pelkoja. Oma lapseni näki toistuvasti painajaisunia näkemästään Peter Panista, jossa krokotiili oli syönyt ihmisen. Painajaisunet voivat siten ahdistaa lasta pitkäänkin. Eniten lapset kuitenkin kertovat käyttävänsä pelon hallintakeinona paikalta pakenemista esimerkiksi laittamalla silmät kiinni tai menemällä piiloon. He käyttävät myös sosiaalista tukea eli kääntyvät vanhempiensa, sisarustensa tai vaikka lemmikkieläinten puoleen turvaa ja lohtua saamaan, Korhonen kertoo.

Lapset käyttävät pelon hallinnassa vähemmän kognitiivisia keinoja, esimerkiksi sen ajattelemista, että tarina ei oikeasti ole totta. Faktan ja fiktion erottaminen on vaikeaa erityisesti alle kouluikäisille lapsille, joihin Korhosen tutkimus kohdistui.

– Eräs 6-vuotias lapsi kertoi pelkäävänsä kuolemaa ja ajattelevansa sitä aina, kun ei ole muuta tekemistä. Hän pyrki hallitsemaan pelkoaan ottamalla kaikki lempilelunsa ympärilleen mennessään nukkumaan. Oli si erittäin hyvä, jos lapset pystyisivät keskustelemaan aikuisten kanssa tällaisista tunteista. Mutta aikuisten ja lasten välinen puheyhteys on niukkaa ja ainoastaan kolmannes lapsista turvautui sosiaaliseen tukeen television synnyttämissä peloissa, eli

enemmistö kamppaili niiden kanssa yksin. Lapset voivat mielessään askarrella hyvin vaikeiden asioiden parissa vanhempien tietämättä, Anja Riitta Lahikainen huomauttaa.

Pelon hallintakeinoista Lahikainen nostaa esiin vielä paikalta pakenemisen, joka on lapsen kanalta tehokasta, mutta voi myös johtaa ikäviin seurauksiin. Jännitys täytyy purkaa esimerkiksi riehumalla, josta sitten vanhemmat saattavat lasta moittia.

Vanhempien täytyy tuntea lastensa ohjelmien sisältö

Kun lapsi katsoo lastenohjelmia televisiosta, aikuisen ei tarvitse koko ajan istua vieressä niitä katsomassa. Mutta hänen täytyy olla läsnä samoissa tiloissa ja tietää, mitä lapsi katsoo.

– Jos vanhempi on yhtään epävarma lapsen katsomasta ohjelmasta, niin sitten se tulee katsoa yhdessä. Alle kouluikäisen lapsen ei tule yksin kotona katsoa televisiota, sillä vanhempien vastuu ei poistu ohjelmantuottajan vastuulta. Ja erityisesti lasten-

ohjelmista puuttuvat usein ikärajamerkinnät ja tiedot ohjelman sisällystä. Mutta se puhuminen on siten se ensisijainen ja paras keino auttaa lasta kohtaamaan television aiheuttamia pelkoja ja niistä selviämään. Puhua voi kaiken ikäisten puhumaan kykenevien kanssa, Piia Korhonen esittää.

Kaikki lapset eivät puhu tunteistaan, jolloin heidän kanssaan voi käyttää toiminnallisia keinoja heidän mielensä liikkeiden selvittämiseksi. Apua kannattaa lähteä hakemaan, jos lapsen pelot ovat niin voimakkaat, että vanhemmat eivät kykene hänen oloaan helpottamaan. Lahikainen huomauttaa mediakasvatuksen kuuluvan kuitenkin vasta kouluikäisille lapsille, joille voidaan jo selittää lasten ohjelmien väkivaltaa.

– Alle kouluikäisille tiedon tarjoamista tärkeämpää on heidän rauhoittamisensa. Ja alle 3-vuotiaan niin kutsutun mediakasvatuksen täytyy tapahtua siinä mediatilanteessa, sen jälkeen selittäminen tai rauhoittaminen ei toimi. Mut-

ta yleensä lasten ohjelmiin pitäisi kiinnittää enemmän huomioita, sillä nytkin näytetään moraalisesti kyseenalaista ohjelmaa. Pahalla ei saisi pärjätä lasten ohjelmissa, ja oikean ja väärän pitäisi olla selkeää. Lapset eivät ymmärrä ironialla ja satiirilla leikkimistä, Anja Riitta Lahikainen ohjeistaa.

Lasten hyvinvointi ja media kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa -tutkimusprojekti on poikkitieteellinen ja vertaileva tutkimus lasten hyvinvoinnista median kyllästyvässä yhteiskunnassa. Projektia johtaa Anja Riitta Lahikainen. Korhosen väitöskirja oli osa projektia. Lahikainen korostaa projektin aineiston olevan maailmanlaajuisesti ainutkertaisen laaja, ja sen analysointi jatkuu edelleen. Tutkimusta rahoittavat Suomen Akatemia, Tampereen yliopisto, Kuopion yliopisto, opetusministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Nokia, Elisa Communications ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Ikääntyminen Britanniassa

EEVA LENNON

Kaksi nuorukaista ryösti mouskarilla aseistautuneina kultasepänliikettä Etelä-Lontoossa keskellä päivää. Viitisenkymmentä ihmistä näki tapahtuman, mutta kukaan ei uskaltanut puuttua asiaan. Lopulta 84-vuotias eläkeläinen tuskastui. Hän lähestyi toista murtovarasta, kiskaisi pois murtovarkaan kasvoja peittävän sukan ja huusi: ”Hahaa, sainpahan DNA:si.” Varkaat säikähtivät ja juoksivat pakoon.

Mies oli ollut toisessa maailmansodassa. Hänellä oli siksi enemmän rohkeutta ja taitoa yllättää vihollinen kuin nuoremillaan; täällä Britaniasahan ei enää aikoihin ole ollut asevelvollisuutta. Parempaa esimerkkiä siitä, että koulutus on ikää tärkeämpi tekijä, tuskin tarvitaan. Tämä on nimittäin yksi ikää koskeva tutkimustulos, josta London School of Economicsin sosiaalipolitiikan professori

John MacNicol kertoo teoksessaan *Age Discrimination. An Historical and Contemporary Analysis* (Ikä syrjintä. Historiallinen ja ajankohtainen analyysi. Cambridge University Press). Teos on perusteellinen koostumus ikäsyrjintää koskevasta tutkimuksesta ja siihen liittyvästä akateemisesta väittelystä Britanniassa ja Yhdysvalloissa.

Ikäsyrjintä rinnastetaan yleensä rasismiin, seksismiin ja ho-